

ŠTIROVAČA

Pod pojmom Štirovače podrazumijevamo značajniju šumovitu udolinu Srednjeg Velebita dugu oko 8 km na nadmorskoj visini od nešto iznad 1100 m na kojoj se ističe pet idiličnih padeža (travnati dolci okruženi crnogoricnom šumom), ali u užem smislu i prvi (najzapadniji) od tih dolaca, kog prije svega određuje izvor, kao mjesto redovitog hodočašćenja i okupljanja svih posjetitelja Srednjeg Velebita.

Štirovaču prije svega ipak određuje šuma i prekrasne smreke kojima pogoduju ovakve vlažne i mrazne doline. Umjesto šumarenja, koje je na prostoru oko izvora ipak bilo glavna djelatnost skoro 130 godina, danas je čitava livada kao i šume koje je okružuju (osim s istoka) u granicama nacionalnog parka, baš kao što je to bilo i 1928. kad je upravo Štirovača, barem na godinu dana, bila prvim nacionalnim parkom. Izvan granica NP nastavlja se najljepša šumovita udolina Velebita, a šume kulminiraju u Posebnom rezervatu šumske vegetacije u Klepinoj dulibi, u istočnom dijelu doline.

ŠUMARSTVO NA ŠTIROVAČI

Uprava državnih šuma 1870. godine na Srednjem Velebitu u predjelu Štirovača, nadmorske visine 1000 m, sagradila je pilanu i tako smanjila troškove prijevoza na tržište samo za izrađene sortimente šest godina kasnije dovršenom cestom *Jablanac - Veliki Alan - Štirovača* u dužini od 35 kilometara.

Pilana je bila na parni pogon, jer se na toj lokaciji nalazi izvorište s dovoljnom količinom vode za parni pogon pilane, godišnjeg kapaciteta u jednoj smjeni 4000 m³.

Djelovala se kao radna jedinica Šumarije

Kosinj, koja je imala zadaću sječu u šumi, preradu na pilani i prijevoz iz šume do pilane i dalje do 35 km udaljene lučice na Jadranskoj obali - Stinice.

Proizvodnja teče sve do 1935. godine putem zakupa, a poslije u režiji šumarstva. Godine 1912. pilana je zahvaćena požarom, potom obnovljena nastavila s radom. U ratnom vihoru 2. svjetskog rata opet je u plamenu, nakon čega se i ne obnavlja, i prestaje s radom.

TVORNIČKA POSTROJENJA I OSTALI OBJEKTI

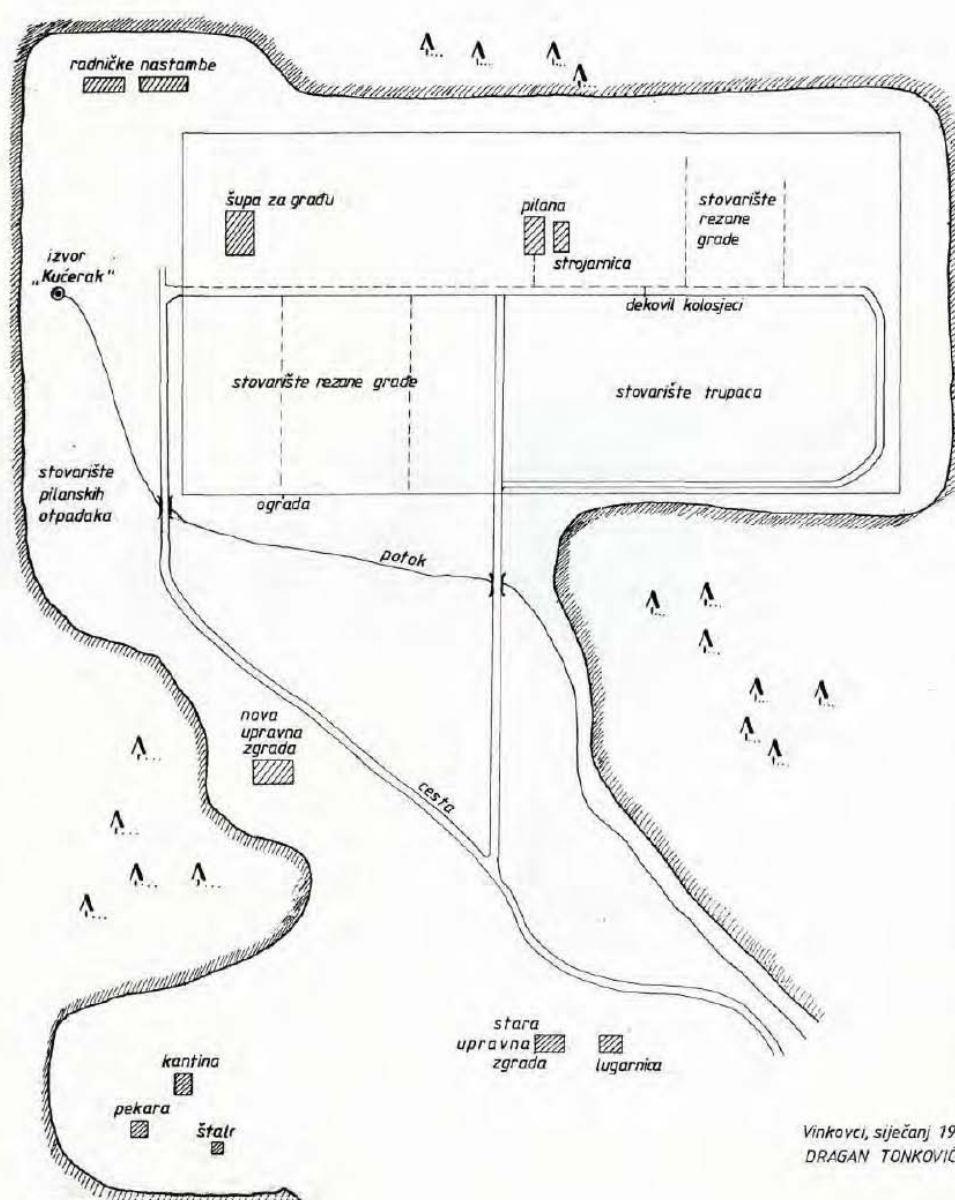
Prema priloženoj skici unutar ograđenog tvorničkog poligona nalaze se: pilanska hala, strojarnica, šupa za prosušenu građu, stovarišta za trupce i rezanu građu s mrežom dekovilskih kolosjeka i puteva.

Pilanska hala predstavlja drvenu konstrukciju u daščanoj oplati prekrivenu šindrom, u kojoj su dva gatera s odgovarajućim sekundarnim strojevima, vezani transmisijama i pogonskom osovinom na parna postrojenja strojarnice.

Strojarnica na koju se nastavlja kotlovnica, čini solidniju zidanu zgradu s ugrađena dva parna stroja, od kojih je jedan manji, namijenjen za rasvjetu kad pilana nije u radu, te dva parna kotla kotlovnice. Unutar tih prostora je i brusionica, a uz njih tvornički dimnjak izrađen od limenih cijevi.

Šupa za rezanu građu namijenjena je za manipulaciju prosušene, uglavnom bukove rezane građe, koja se kroz ovo razdoblje nije prerađivala.

skica
PILANSKIH POSTROJENJA I ZGRADA NA ŠTIROVAČI
PREMA STANJU 1940. god.

203

Slijedi zatim natkriveno vrelo zvano **Kučerak**, kao pouzdan jamac svih potreba na vodi tog užeg područja, uključivši i tehnološku vodu za pilanu. Prema dr. Ž. Poljaku temperatura iznosi ljeti 5° C, čime se svrstava u najhladnija izvorišta Velebita.

PORIJEKLO NAZIVA ŠTIROVAČA

Štirovača je prozvana po biljci štir, čije je ime već gotovo zaboravljeno, no ipak se može naći u rječnicima kao sinonim za dvije biljke, od kojih je jedna poznata po narodnom imenu divlji špinat, a po znanstvenom *Chenopodium bonus-henricus* L. Međutim poznata je i pod narodnim imenom **loboda**. Iz ovoga proizlazi da naziv Štirovača vuče korijen od imena biljke štir, kasnije preimenovane u lobodu, koja prema Forenbacheru predstavlja biljku 15 do 60 cm visine s bujnim rastom po humusnom tlu viših položaja Velebita, osobito oko pastirskih stanova.

štir – *Chenopodium bonus-henricus* L.

DOŽIVLJAJI KOJI SE PAMTE

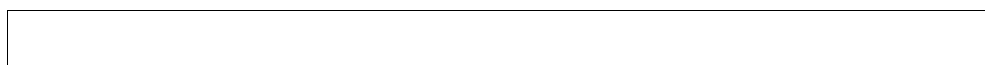
(dojmovi D. Tonkovića)

Prema moru. *Osobit doživljaj bila je vožnja kamionom pokraj jeseni u pravcu mora. Polazilo se iz maglovite i sniježne Štirovače dugim tunelom injem okićenim nadsvodenih stabala uzane ceste, u smjeru sunčane oštine 1412 m visokog Alana i spuštalo, a usputnim skidanjem lanaca, u blaženu stiničnu toplinu, gdje se moglo boraviti u košulji.*

Grmljavina. *Posebice treba spomenuti grmljavinu koja se ovdje javlja 5 do 6 puta mjesečno tijekom ljeta, ali s takvim intenzitetom da cijela udolina zvoni uslijed snažnih udaraca po okolnim visovima, uz obilnu kišu i bljesak munja, čija učestalost naprosto pretvara noći u dane.*

Šojke. *Valja se prisjetiti slučaja koji se zbio zimskom čuvaru Luki Aniću koji je za vrijeme svoje smjene bio pozvan na vojnu vježbu i po povratku umjesto suhog mesa i slanine našao na tavanu samo oglodane kosti i kože, kao djelo lukavih sojki kreštalice, jedinih gospodara snijegom zametene Štirovače.*

Prema radu D. Tonkovića: ŠTIROVAČA KAO NEGDAŠNJE SREDIŠTE ZA PRERADU DRVA SREDNJEG VELEBITA
Šumarski list 4-5/1995. priredio i dopunio B. Meštrić 2011.

I NA KRAJU

Štirovača je danas dio Nacionalnog parka Sjeverni Velebit i sa nekoliko lijepih objekata sigurno više nije težišnica šumarskih djelovanja na ovom dijelu Velebita. Međutim nipošto nije bez šumara. Osim radnika Šumarije Krasno, već je desetak godina i baza Planinarskog društva ŠUMAR čiji se članovi ovdje okupljaju koncem lipnja, uživaju njene blagodati, obilaze okolne planine i vrhove, ali i otkrivaju ostaloj planinarskoj populaciji i povijest Štirovače, ali i neke fenomene koji su vremenom bili zaboravljeni, zanemareni i redovito se prolazilo pored njih kao da i ne postoje. Od brojnih oživljenih sadržaja valja spomenuti biljku **štir**, pa potom ponore i snježnice Štirovače, prašumu na Klepinoj dulibi, prostor Ljuljevaca sa vrhom Ljuljevačkom kosicom, pa i ove poučne i informativne table na kojima ovo iščitavate.

